

## MIJO KIŠPATIĆ - IZUZETAN MUZEALAC I ZNANSTVENIK

BISERKA RADANOVIĆ-GUŽVICA ◻ Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

Ove, 2001. godine, kada smo ušli ne samo u novo stoljeće već i u novo tisućljeće, navršavaju se dvije značajne godišnjice vezane uz jednog našega velikana. To su 150. godišnjica rođenja i 75. godišnjica smrti izuzetnog muzealca i znanstvenika s područja petrografije i mineralogije, Mije Kišpatića. Svojom djelatnošću krajem 19. i početkom 20. stoljeća u ondašnjemu Mineraloško-petrografskom odjelu Narodnog muzeja u Zagrebu, Mijo Kišpatić ostavio je neizbrisiv trag u kulturi i znanosti hrvatskoga naroda. I danas, nakon toliko godina, možemo sa sigurnošću ustvrditi da je najljepše uzorke minerala u zbirci Mineraloško-petrografskog odjela Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja pribavio otkupom upravo Mijo Kišpatić.

Mijo Kišpatić rođen je 22. rujna 1851. godine u Osijeku. Osnovnu školu i gimnaziju polazio je u Osijeku i Đakovu, a u Beču je 1873. godine diplomirao prirodopis, matematiku i fiziku na Filozofskom fakultetu. Doktorat prirodnih znanosti stekao je u Zagrebu 1881. godine, a 1882. godine habilitirao se za znanstvenu petrografiju. U razdoblju od 1873. do 1894. godine bio je zaposlen kao učitelj, i to najprije u gimnaziji u Osijeku, zatim u Gospodarskom šumarskom zavodu u Križevcima, te konačno u realnoj gimnaziji u Zagrebu. Za dopisnog člana ondašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti izabran je 1883. godine, a deset godina kasnije postao je i njen redoviti član. Godine 1894. imenovan je ravnateljem Mineraloško-petrografskog odjela Narodnog muzeja i javnim izvanrednim sveučilišnim profesorom mineralogije i petrografije. Tijekom svog muzeološkog i znanstvenog djelovanja objavio je 180 znanstvenih, stručnih i popularnih djela. Mijo Kišpatić umirovljen je 1918. godine. Umro je 17. svibnja 1926. godine nakon dugotrajne i teške bolesti.

Mijo Kišpatić bio je u svakom pogledu osebujna ličnost. Čitajući naslove njegovih djela objavljenih u razdoblju od 1871. do 1925. godine, možemo zaključiti da se bavio raznim područjima prirodoslovlja: petrografijom, mineralogijom, geologijom, seizmologijom, paleontologijom, zoologijom, botanikom, pedologijom pa čak i društvenim znanostima kao što je arheologija. Za nas je ipak najznačajniji njegov muzeološki rad. Mijo Kišpatić je u vremenskom razdoblju od 1901. do 1911. godine uveo novi način pribavljanja uzoraka za Muzej - otkup - te je na taj način pribavio više stotina izuzetno



lijepih i vrijednih uzoraka minerala iz najpoznatijih svjetskih nalazišta. Upravo ti uzorci i danas sačinjavaju okosnicu sistematske zbirke minerala. Zahvaljujući njegovoj spoznaji da se lijepi uzorci ne mogu prikupiti samo terenskim istraživanjem jer je njihov nalaz rijedak i slučajan, te razboritosti da otkupom pribavi za muzejsku zbirku izuzetno lijepe uzorke, kao i razumijevanju službi ondašnje Austro-Ugarske Monarhije koje su dale financijsku potporu za njihov otkup, stvorena je izuzetno vrijedna muzejska zbirka. Pored toga, Mijo Kišpatić znanstveno je obrađivao mineralošku i petrografsku muzejsku građu koju je najvećim dijelom sam skupio tijekom terenskih istraživanja domaćih nalazišta. "Kamo sve on nije dospio? ... obilazi po planinama i gorama diljem naše otadžbine, gdje sabira minerale i stijene, da od njih sagradi velike muzejske zbirke i da ih mikroskopski, kemijski, kristalografski prouči;..." (odlomak iz djela: "Mišo Kišpatić" Frana Tućana, objavljenog 1930. godine; str. 255<sup>1</sup>). Znanstveno obrađeni uzorci minerala i stijena predstavljaju materijalne dokaze znanstvenih spoznaja, što ih čini višestruko vrednijima. U zbirkama

IM 32 (1-2) 2001.  
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE  
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

sl. 1 Mijo Kišpatić (1851. - 1926.)  
- crtež B. Šenec  
Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

<sup>1</sup> Tućan, F. (1930): Mišo Kišpatić - Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 238, Razreda matematičko-prirodoslovnoga, 73, 97-271, Zagreb.



sl. 2 Ortoklas, kremen i epidot; Baveno, Italija;  
inv. br. 600:ZAG;1676:MP1  
- muzejski eksponat otkupljen zaslugom Mije  
Kišpatića 9. studenog 1901. godine  
Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

sl. 3 Račun o otkupu minerala 9. studenog  
1901. godine od njemačke tvrtke  
"Dr. F. Krantz, Rheinisches Mineralien -  
Contor", Bonn  
Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

mineraloške i petrografske muzejske građe nalazi se 60 uzoraka koji su vezani uz Kišpatićeva znanstvena djela objavljena u uglednim domaćim i stranim znanstvenim časopisima.

Mijo Kišpatić bio je jedan od najznačajnijih popularizatora znanosti onoga vremena. "Nije se ograničio na samo istraživanje naučnih problema, ... nego je nastojao, da u plodovima nauke uživa cio njegov narod. Bacio se na popularizaciju prirodnih nauka; postao je prosvjetitelj našega naroda. Cijele generacije naših najširih slojeva on je uzgajao u prirodnim naukama kroz godine i godine. Što je u čistoj nauci bio Jugoslavenskoj akademiji puneći godinama njene *Radove* svojim studijama, to je u popularizaciji prirodnih nauka bio Matici Hrvatskoj. Uz A. Šenou i Š. Gjalskoga on je najmarljiviji radnik Matičin" (odlomak iz djela: *Mišo Kišpatić* Frana Tučana, objavljenog 1930. godine; str. 241<sup>2</sup>). Brojni su njegovi popularni članci objavljeni u časopisima *Viencu*, *Dragoljubu*, *Obzoru*, *Smilju*, *Pučkim novinama*, *Obrtniku*, *Pobratimu*, *Vjernom drugu*, *Mladom Istraninu*, *Zvonu*, *Mladom Hrvat*, *Novostima*, te *Prirodi*. Među opsežnijim popularnim djelima Mije Kišpatića posebno se ističu njegove knjige: *Životinje našozemske i njeke tudjozemске* - prvi i drugi dio objavljeni 1872. i 1875. godine; *Slike iz rudstva* - Kulturno-prirodopisne crtice objavljene 1878. godine; *Slike iz geologije* - Prirodopisne i kulturne crtice objavljene 1880. godine; *Iz bilinskoga svieta* - Prirodopisne i kulturne crtice, prva, druga i treća knjiga objavljene 1884., 1885. i 1889. godine; *Kukci* - Prirodopisne crtice, prva i druga knjiga objavljene 1886. i 1887. godine; te *Ribe* - Prirodoslovne i kulturne crtice objavljene 1893. godine. Unatoč njegovim svestranim aktivnostima i ogromnom doprinosu znanosti, muzeologiji i kulturi hrvatskoga naroda, Mijo Kišpatić bio je izuzetno skromna i samozatajna osoba. "I njemu je pošlo za rukom da svoju osobu učini posve nepoznatom: Izlaze decenijima njegova djela, raširila se po cijelom našem narodu, svi ih čitaju, a nitko se ne obazire na njihova autora. Mišo Kišpatić kao da je pseudonim. Nitko o njemu ne vodi računa. Padala su odlikovanja još u doba Austro-Ugarske monarhije. Tko ih sve nije dobio! Padala su i u našoj novoj državi, ali Miše Kišpatića nitko se nije sjetio. Nije se nitko sjetio, jer to Kišpatić nije htio." (odlomak iz djela: *Mišo Kišpatić* Frana Tučana, objavljenog 1930. godine; str. 262<sup>3</sup>).

2 Tučan, F. (1951): *Mišo Kišpatić*, 21. IX. 1851. - 17. V. 1926., Povodom stote godišnjice njegova rođenja.- *Priroda*, God. XXXVIII., Br. 7, 249-255, Zagreb.

3 Zebec, V. (1996): *Katalog izložbe Stoljeć otkupa mineraloške muzejske građe*.- Hrvatski prirodoslovni muzej, 12 p., Zagreb.



#### MIJO KIŠPATIĆ - AN EXCEPTIONAL MUSEUM WORKER AND SCHOLAR

The year 2001 marks not only the beginning of a new century but also of a new millennium. It is also the year that marks two significant anniversaries linked with one of our great figures - namely, 150 years since the birth and 75 years since the death of an exceptional museum worker and scholar from the field of petrography and mineralogy, Mijo Kišpatić. Through his activities at the end of the 19th and the beginning of the 20th century in what was then the Mineralogical and Petrographical Department of the National Museum in Zagreb, Mijo Kišpatić left an indelible mark in the culture and science of the Croatian people. And today, after so many years, we can with certainty claim that the most beautiful specimens of minerals at the Mineralogical and Petrographic Department of the Croatian Natural History Museum were acquired by Mijo Kišpatić. In the period between 1901 and 1911, he introduced a new means of collecting specimens for the Museum - acquisition. In this way he obtained several hundred exceptionally beautiful and valuable samples of minerals from the most famous locations in the world. And it is precisely these specimens that today form the backbone of the systematic collection of minerals. Apart from this, he researched the mineralogical and petrographical museum holdings that he himself for the most part collected during field trips to sites in Croatia. The catalogued specimens of minerals and rocks represent the material evidence of scientific knowledge, thus making them all the more valuable. The collections of mineral and rock holdings contain 60 specimens that were linked with Kišpatić's scientific papers published in renowned periodicals in Croatia and abroad.